

Resolució de l'expedient AO-00056/2020, relativa a l'afectació que tenen les mesures preses per fer front a la pandèmia de COVID-19 en els drets dels infants a Catalunya. El dret a la mobilitat, l'especial consideració de l'interès superior dels infants en la regulació i el control de l'activitat a l'aire lliure i d'exercici físic durant el confinament

Antecedents

En data 27 de març el Síndic emet una resolució adreçada als departaments de Presidència, Treball, Afers Socials i Famílies, Salut, Educació i Justícia, i també a les autoritats responsables del Govern espanyol, en què demana que es consideri l'interès primordial dels infants i adolescents en totes les mesures preses per gestionar la crisi sanitària de la COVID-19.

Formula unes recomanacions en què posa l'accent en l'atenció específica als infants, sobretot els més vulnerables, i malgrat que no qüestiona les mesures preses per les autoritats competents, fruit de la peremptorietat i la gravetat de la situació d'emergència sanitària sense precedents immediats, demana a les autoritats que valorin ajustar de manera prudent però específica les mesures de confinament, perquè els infants i adolescents puguin fer alguna activitat a l'aire lliure o d'exercici físic, tot mantenint les distàncies de seguretat i en funció de l'edat i les necessitats de l'infant.

Aquesta recomanació va acompanyada d'un seguit d'altres consideracions i recomanacions, a les quals em remeto, referents al dret de participació i escolta, el dret a gaudir del màxim nivell de salut possible, el dret a l'educació en condicions d'equitat, el dret dels infants amb algun tipus de discapacitat a gaudir d'una vida plena, el dret dels infants a la protecció contra qualsevol tipus de violència, la garantia dels drets dels infants institucionalitzats, la invisibilització i feminització de les tasques de cura d'infants i el dret a tots els infants a un nivell de vida adequat, amb un especial èmfasi en tots els infants que pateixen situacions d'especial vulnerabilitat.

Posteriorment, el Síndic també ha fet arribar recomanacions específiques respecte de la necessitat que la represa telemàtica del curs escolar prevegi les situacions de major vulnerabilitat i vagi acompanyada de mesures de compensació de les desigualtats socials i educatives; respecte de la garantia dels drets a les persones amb discapacitat i les mesures per fer front a la pandèmia, amb relació a l'especial atenció que mereixen els infants i adolescents migrants sols o en situació de vulnerabilitat, i respecte de la conveniència que no s'interrompi la prestació de la renda garantida de ciutadania durant la pandèmia a les famílies que n'eren perceptores, entre d'altres.

Així mateix, el Síndic ha decidit obrir actuacions d'ofici específiques per demanar informació sobre les mesures preventives i les mesures per atendre les situacions de violència a les llars que puguin anar apareixent durant el confinament i amb relació a les indicacions, el suport i els mitjans per fer front a la crisi sanitària causada per la COVID-19 als centres del sistema de protecció.

Després d'haver transcorregut gairebé un mes des de l'emissió d'aquella resolució, i un cop acordada la segona ampliació de l'estat d'alarma fins al dia 26 d'abril, el Síndic veu convenient adreçar-se de nou a les institucions i autoritats competents perquè es plantegin de nou la conveniència de flexibilitzar les mesures de confinament per preservar els drets dels infants.

En aquest sentit, el Síndic vol fer esment de les consideracions que ja es feien constar en la resolució emesa el proppassat dia 27 de març, però també de les recomanacions fetes per altres institucions sobre aquesta qüestió, i també les pràctiques que s'han dut a terme en altres països.

Així, vol remarcar la declaració de 8 d'abril de 2020 del Comitè de Drets dels Infants, sobre els greus efectes físics, emocionals i psicològics de la pandèmia de la COVID-19 en els infants, que insta els estats a protegir els seus drets. Entre altres qüestions, remarca la necessitat que s'explorin solucions creatives i alternatives perquè els infants puguin gaudir del seu dret al descans, al lleure, a l'oci i a les activitats culturals i artístiques. Entre les solucions proposades s'inclouen activitats supervisades a l'aire lliure, almenys una vegada al dia, amb respecte als protocols de distanciament físic i altres estàndards d'higiene.

De nou, el Síndic entén que les diferents mesures que s'adopten amb relació a la gestió de la crisi sanitària de la COVID-19 estan fonamentades en el criteri tècnic d'experts i tenen la finalitat de preservar la salut i el benestar del conjunt de la població. En aquest sentit, no pot qüestionar-les, però també considera que cal posar en relleu l'especial afectació que tenen en els infants i adolescents, atesa la duresa i la llarga durada de les mesures.

Els infants i adolescents tenen unes necessitats específiques de moviment i contacte amb el medi exterior. La manca de cobertura d'aquestes necessitats té implicacions greus per al seu desenvolupament integral i per al seu benestar emocional, amb una incidència especial i diferent en funció de l'edat i les circumstàncies personals de cada infant, i també de l'espai físic de què disposa la llar on resideix habitualment, o on resta confinat, i les persones amb qui la comparteix.

En aquest sentit, el Síndic, mitjançant aquesta resolució, vol demanar de nou que es valori la possibilitat de preveure excepcionalitats a les mesures de confinament vigents d'acord amb aquestes especificitats i l'interès superior de l'infant.

Consideracions

Les mesures preses en els estats d'alarma i les situacions d'emergència han de ser limitades en la durada i en l'afectació de drets, tenint en compte l'impacte desproporcionat en determinats col·lectius específics de la població, en aquest cas els infants

En la resolució de 27 de març es feia referència a les declaracions i els informes d'institucions de defensa de drets humans internacionals, com ara la UNESCO, l'UNICEF, l'alta comissió-nada de les Nacions Unides per als Drets Humans, l'OMS, l'Agència de la UE per als Drets Fonamentals (FRA) i entitats com Save the Children i Human Rights Watch, que alertaven de la necessitat que les mesures adoptades per contenir la propagació de la malaltia COVID-19 possessin sempre al centre la garantia de drets. Així mateix, destacaven la necessitat de tenir cura que les mesures no suposessin una major bretxa en la desigualtat social ja existent, i emetien consells i recomanacions també amb relació a com abordar la crisi del coronavirus, tot salvaguardant el benestar emocional, la seguretat i la protecció dels infants i adolescents.

En aquest sentit, es feia referència al perill que la situació d'emergència, que ha abocat l'Estat espanyol a decretar l'estat d'alarma, confinar la població a casa seva i limitar la circulació de persones, no comprometés l'exercici d'altres drets també molt importants.

És primordial que es visibilitzin els drets de les persones que, ja sigui per la seva situació o per la seva condició o naturalesa, dins de la nostra societat, de manera ordinària, ja pateixen discriminació o es troben en una situació d'especial vulnerabilitat en l'exercici dels seus drets, com ara els infants, i el Síndic té com a encàrrec principal reivindicar-los.

En aquest sentit, el Comitè de les Nacions Unides per als Drets Econòmics, Socials i Culturals, que supervisa el compliment del Pacte internacional dels drets econòmics, socials i culturals de les Nacions Unides, fa notar que el dret a la salut està fortament relacionat amb l'efectivitat d'altres drets humans previstos en la Declaració de drets humans i en els Principis de Siracusa adoptats pel Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides el 1984, i el Comitè General de Drets Humans de Nacions Unides en situacions d'emergència i llibertat de moviment demana que totes les mesures que es prenguin per protegir la població que limiten drets i llibertats han de ser legals, necessàries i proporcionades.

El Comitè de Drets de l'Infant també remarca, en la seva declaració de 8 de març, la necessitat que les mesures imposades per estats d'emergència o desastres no es puguin mantenir durant llargs períodes de temps i que les dificultats que genera l'impacte de la crisi de la COVID-19 en la gestió de recursos no impedeixi la implementació de la Convenció de les Nacions Unides per als drets dels infants i la salvaguarda de l'interès primordial de l'infant.

L'interès primordial de l'infant en la gestió de la crisi sanitària. L'opinió i la participació dels infants

La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant de 1989 exigeix als estats membres que tota mesura que concerneixi un infant, entès com a persona menor de divuit anys, ha de prendre com a consideració principal l'interès primordial de l'infant.

El Síndic considera molt important remarcar que, en la gestió de la crisi sanitària i en les mesures preses per protegir la població i salvaguardar el dret a la vida i la salut de totes les persones, s'ha de prendre en consideració l'interès primordial de l'infant.

L'infant o l'adolescent sovint resta invisibilitzat com a subjecte de drets i, en aquest sentit, el Síndic demanava la participació i la inclusió del col·lectiu d'infants i adolescents en la gestió de la crisi d'emergència sanitària, que considera que s'ha fet des d'una perspectiva adultocèntrica.

En data 10 d'abril el Consell Nacional dels Infants i els Adolescents de Catalunya CNIAC emet un manifest en què pretén donar a conèixer la veu dels infants i els adolescents amb relació a les mesures preses per fer front a la COVID-19.

Entre altres consideracions, s'afirma:

“De la informació rebuda per part dels mitjans de comunicació sobre la COVID-19, els infants i adolescents hem trobat a faltar explicacions de cara a nosaltres o adaptades als més petits.

Creiem que la realitat no queda ben reflectida per part dels mitjans de comunicació.

El confinament es fa llarg i pesat. Els adolescents i els infants sentim tristesa i angoixa sobre què passarà ja que sentim que no us esteu fixant en nosaltres i ens fa sentir abandonades.

Com ja hem mencionat abans, hi ha malestar pel nostre futur i com ens afectarà al nostre curs escolar o a la vida.

El confinament ens està portant alguns aspectes negatius. Nosaltres, els infants i adolescents, compartim algunes preocupacions amb els adults i d'altres pròpies.

[...]

Malgrat que estem d'acord amb les mesures de confinament decretades pel Govern, ja que l'aïllament social és la manera de parar el contagi del Coronavirus, sentim que no se'ns ha tingut en compte quan s'han aplicat aquests controls. Repetim que no tenim respostes sobre com evolucionarà el nostre curs escolar i que falta, per part dels mitjans de comunicació i el Govern, informació dirigida específicament a la infància i l'adolescència. També estem preocupades per la situació dels infants i adolescents que viuen maltractament domèstic: aquest confinament els està fent conviure amb els seus agressors i sembla que les institucions hagin oblidat el seu patiment; i també ens preocupa la falta d'un protocol que ens expliqui com hem d'actuar les persones confinades quan un membre de la nostra família ha d'estar en contacte amb l'exterior per anar a treballar.

I, per acabar, plantejar la pregunta següent: si els gossos poden sortir de casa perquè s'han de moure, per què no s'aplica la mateixa justificació en els infants d'edats entre 2 i 6-7 anys, per als quals moure's també és essencial? El confinament pot afectar en el desenvolupament físic i psicològic dels més petits, i tal i com s'ha contemplat amb els gossos i seguint sempre el protocol de seguretat, s'ha de vetllar per la salut dels infants.”

El dia 7 d'abril, la Plataforma per la Infància, que agrupa diferents entitats en defensa dels drets dels infants, llança 100 propostes per protegir la infància durant la crisi de la COVID 19, entre les quals hi ha estudiar la possibilitat d'habilitar espais exteriors, per torns i amb supervisió, perquè, sense posar en risc a ningú, es permeti als infants sortir al carrer, jugar i fer una mínima activitat física. Entenent la necessitat de garantir el confinament, es considera important que es prioritzi la relaxació de les mesures del confinament quan sigui possible.

Així mateix, demana que s'ampliï la instrucció publicada en el BOE número 76, de 20 de març de 2020, que permet explícitament els passejos terapèutics per a persones amb discapacitat, i que s'estengui a infants que no tinguin discapacitat, però que, mitjançant informes mèdics, psicològics o socials, puguin acreditar una necessitat individual i/o l'existència de dificultats conductuals, i que es faci en espais naturals oberts allunyats de nuclis urbans, sempre que es respectin les mesures necessàries per evitar el contagi.

També es fan recomanacions per atendre situacions d'atenció psicològica, de gestió de conflictes i pel que fa a l'ús segur i responsable d'internet, entre moltes altres qüestions.

El dret a la salut dels infants i adolescents. Les afectacions en la salut emocional i el desenvolupament dels infants de la manca d'exercici físic i relació amb el medi natural

Malgrat que la salut de la població ha estat el motiu principal pel qual s'han pres i s'estan prenent totes les mesures relacionades amb la crisi de la COVID-19, poc s'ha parlat del dret a la salut dels infants i adolescents, més enllà de ser-ne transmissors per a la resta de la població.

A banda de l'afectació directa que la COVID-19 pot tenir per a la salut física dels infants i adolescents, que certament sembla que en la majoria de casos és lleu, i de l'afectació específica en determinats col·lectius de població infantil especialment exposats al virus, les mesures de contenció imposades arran de la propagació del virus afecten de manera especial la salut emocional i, per tant, el desenvolupament integral dels infants.

Des del mes de març l'OMS ha estat alertant de les conseqüències del confinament en la salut mental, les addiccions i l'estabilitat emocional dels infants i joves, i també del conjunt de la població. Així mateix, un article de la prestigiosa revista mèdica *The Lancet* del dia 6 d'abril feia referència als importants efectes emocionals, somàtics i psicològics que havia tingut el confinament en els infants a la Xina, la qual cosa ha significat una major atenció de les autoritats i institucions sobre aquesta qüestió.

Així, aquest article fa referència a una major tendència a l'obesitat, hipoglucèmia muscular, increment de la irritabilitat, plor incontrolat, malestar, apatia, decaïda, desassossec, ansietat. A mitjà termini, també assenyala un augment d'oposicionisme, alteració de l'humor, tristesa immotivada i cefalees i mals de panxa, fruit de la somatització per la sobreadaptació dels infants a una situació anòmala que comporta la limitació de moviment i sortida a l'exterior. També adverteix dels efectes adversos de la sobreexposició a les pantalles durant el confinament, que pot generar conductes de dependència i addicció, i també una exposició més alta a situacions de violència i agressivitat, per la invisibilització d'aquestes situacions quan es produeixen en l'àmbit intrafamiliar i no hi ha altres recursos ni serveis que puguin intervenir-hi.

El 8 d'abril el Comitè de Drets de l'Infant de Nacions Unides emet una declaració que alerta dels greus efectes físics, emocionals i psicològics de la pandèmia en els drets dels infants i insta els estats a prendre solucions creatives, incloent-hi activitat diària supervisada a l'aire lliure, amb respecte a les distàncies de seguretat i les mesures d'higiene necessàries per evitar la propagació del virus.

Han estat diverses les veus expertes que, a mesura que el confinament s'ha anat allargant, també han alertat dels greus efectes en la salut física i emocional dels infants.

El dia 16 de març la Societat de Psiquiatria Infantil formula recomanacions per a infants i els seus familiars sobre la pandèmia de SARS-CoV2, en què s'assumeix l'afectació en l'estat emocional dels infants i adolescents de les mesures dràstiques preses de tancament de centres escolars i confinament als domicilis.

El dia 18 de març, la revista FAROS de l'Hospital Sant Joan de Déu alerta que el confinament pot afectar la salut i el benestar dels infants de manera superior a la resta de la població, atès que els infants estan en procés de desenvolupament i depenen en major grau de l'entorn per regular les emocions i les conductes. La necessitat d'hàbits i de rutines és especialment sensible en el cas dels infants, i també la necessitat d'activitat motriu a l'aire lliure i d'interacció entre iguals.

-Els canvis i la manca d'ordre en els hàbits afecta la salut de tot el conjunt de població, però especialment la infantil i juvenil, i de manera molt marcada en les primeres franges d'edat, de 0 a 3 anys.

-El moviment físic i de l'entorn exterior també són d'una importància vital en el cas dels infants i adolescents, perquè estan en un moment de creixement, i el contacte amb la natura i l'exercici físic també ajuden a la regulació i a l'equilibri emocional.

-La inestabilitat i la incertesa també generen intranquil·litat, desconfiança i malestar entre els infants. Així, els infants estan en procés de desenvolupament i formació de la seva personalitat, estan aprenent a regular les seves reaccions i emocions i els costa més adaptar-se als canvis i les incerteses.

-Finalment, la convivència i la interacció amb iguals com a element de construcció de la personalitat i desenvolupament són fonamentals, i l'escola n'és l'eix vertebrador, i és més accentuat en cas que a la família no hi hagi més infants amb qui relacionar-se durant el període de confinament.

La Societat Espanyola de l'Obesitat emet un comunicat també el dia 13 d'abril en què recorda que la població infantil i juvenil és més procliu a adoptar hàbits alimentaris inadequats durant el confinament i estimen un increment mitjà proper al 5% en el pes dels infants i adolescents després d'aquest període.

La presidenta de la Societat de Psiquiatria Infantil ha indicat recentment als mitjans de comunicació que el confinament augmenta la irritabilitat, els trastorns de la son i de l'alimentació, i que els infants amb patologies prèvies, com ara l'ansietat, la hiperactivitat i l'autisme, han empitjorat substancialment, malgrat les excepcionalitats previstes per a aquest darrer col·lectiu en la normativa vigent, a les quals s'hauran d'afegir les situacions de dol que travessen infants que han perdut o perdran els seus avis i àvies o parents propers a causa de la malaltia.

Recentment, a través dels mitjans de comunicació, s'ha donat a conèixer l'encàrrec que ha fet el Ministeri de Sanitat a l'Associació Espanyola de Pediatria perquè creï un grup de treball per valorar els condicionants per al desconfinament dels infants. D'acord amb la informació que s'ha fet arribar als mitjans, aquest document podria especificar quins infants, per diversos motius, podrien ser prioritaris a l'hora de permetre que sortissin de les seves llars sense posar-los en risc ni a ells ni al conjunt de la societat.

El Síndic entén que la regulació i el control d'aquests supòsits pot resultar complicada i pot comprometre les mesures de protecció i contenció de la propagació del virus, però vol posar l'atenció en l'exigència que es valorin aquestes necessitats específiques per poder ajustar de manera prudent però específica les mesures de confinament, de manera que els infants i adolescents puguin fer alguna activitat a l'aire lliure i d'exercici físic, tot mantenint les distàncies de seguretat i en funció de l'edat i les necessitats de l'infant.

En tot cas, sigui quina sigui la determinació que es prengui respecte d'aquesta qüestió, es demana que es justifiqui la decisió presa també tenint en compte aquestes necessitats i drets, i així s'expliqui a la població afectada, principalment els infants i adolescents.

L'experiència i les bones pràctiques d'altres països pel que fa a les mesures de confinament i el dret dels infants a la mobilitat, a l'exercici físic i al gaudi del medi natural

Evidentment, cada país i cada regió té les seves especificitats quant a la transmissibilitat del virus, usos socials, densitat de la població, adhesió a les normes i cohesió social. No obstant això, cal fer esment de les pràctiques que s'han dut a terme en altres països de la Unió Europea, amb relació a les mesures de confinament i el dret dels infants a circular pels carrers i espais públics, a l'hora d'estudiar quines són les solucions que es poden adoptar per fer prevaler també aquí l'interès primordial dels infants.

Itàlia va decidir prendre mesures de desconfinament controlat d'infants i permetre que surtin al carrer acompanyats dels seus progenitors durant un màxim d'una hora al dia i tot garantint les distàncies de seguretat.

França permet la sortida diària d'una hora a infants i adolescents a una distància màxima d'un quilòmetre de la llar habitual.

A Alemanya la major part dels länder assenyalen la necessitat de jugar i aconsellen que els infants surtin cada dia a les zones comunes, sempre amb la companyia dels mateixos infants i atenent certes normes de seguretat.

A Portugal no hi ha confinament obligatori, malgrat que es recomana estar-se al domicili i es limita el dret a reunió a un màxim de cinc persones.

A Suècia es mantenen oberts parcs públics, bars i restaurants, i els infants poden sortir al carrer i veure's amb els seus companys i amics més propers, sempre els mateixos, per evitar la propagació del virus.

El Regne Unit manté un confinament relaxat que permet que famílies senceres passegin pel carrer i facin esport.

Dinamarca ha decidit reobrir els centres educatius del país a partir del 15 d'abril, i Noruega les escoles bressol, a partir del dia 20.

Bèlgica, per la seva banda, ha recomanat que les famílies amb fills menors de sis anys facin esport i surtin a passejar a l'aire lliure, tot respectant la distància de seguretat, i es pot utilitzar el cotxe, especialment famílies que viuen a la ciutat i no tenen parcs propers al domicili.

Recomanacions

Tot considerant les greus afectacions que tenen les mesures per evitar la propagació de la COVID-19 en la salut, el benestar i el desenvolupament en els infants i adolescents, el Síndic suggereix:

- Que garanteixi que els infants els infants i adolescents puguin sortir durant un espai de temps diari, tot preveient especificitats en funció de l'edat i circumstàncies personals i establint limitacions en el distanciament social i els hàbits d'higiene durant aquesta pràctica.
- Entre les especificitats a l'hora de flexibilitzar el confinament, cal que es tingui en compte l'existència de discriminacions en el compliment de les mesures imposades per raó de les característiques del domicili habitual, i també altres factors de tipus social i econòmic que predisposen a una major vulnerabilitat a l'hora de patir l'impacte negatiu que comporta el confinament per als infants afectats.
- Que es vetlli perquè les mesures de control i prevenció que es puguin imposar perquè es compleixin les excepcionalitats previstes i es garanteixin les exigències que requereix la salut pública no suposin una estigmatització per raó de discapacitat, origen social i econòmic o d'altres tipus.
- Que s'asseguri que la comunicació de les solucions preses per garantir els drets dels infants i adolescents s'adrecen específicament i de manera adequada a aquest col·lectiu.

